

δια μόνων κινήματων τὸ τῆς νοήσεως τῷ σώματι διαπειθόμενοι, τὴν γεμὴν τοιαύτην δύναμιν, ἐκ ἀδυνατίας ἔχειν ἂν τοῖς σώμασιν ὑπὸ Θεῶ εἰσαχθῆναι φρονῶσιν, ἐνθεται μὴ δ' ἐξεῖναι ἡμῖν ἀσφαλῶς τὸ ζητούμενον ἐπικρίναι, πότερον σωματικῆ, φασίν, ἢ ψυχῆ ἢ ἀσώματος.

§ 181. Δια βραχέων μέντοιγε τὸ προκείμενον ἐπιλύεσθαι ἠγόμεθα, δι' ἀπλυσάτε ἐπιχειρήματος, ὡς δῆλον, τὸ τῆς νοήσεως ἔργον, μηδενὶ προσιδιάζειν ὅλως τῶν ἐχόντων ἔκτασιν.

§ 182. Ἄπαν γὰρ ἐκτεταμένον, μέρη ἔχει τεταμένα ἐκτὸς μερῶν τεταμένων, καὶ ἐκ ἀντιτῶν ἐκτεταμένῳ ἀποδοθεῖη, ὃ μὴ συναποδιδῶτο ἅμα καὶ τοῖς αὐτῶ μέρεσι. Θῶμεν ἔν ἡδὴ νοεῖν τὸ ἔκτασιν ἔχον ἦτοι γέν ἢ νόησις, τῶν σημείων ἐκάσῳ ὀλοχερῆς ἐπιθεωρεῖται, ὅπερ ἄτοπον, ἢ τῆ ὀλοχερεῖ ἐκτάσει ὀλικῶς καὶ αὐτῇ συνεκτέταται, ὡς συν αὐτῇ, καὶ συνδιαιρεῖσθαι, ὃ τῆ φύσει τῶν νοεῶν προσλήψεων ἐμφανῶς ἀντιμάχεται.

§ 183. Εἰ δέ τις εἴποι, διαμεταίς τὰς ιδέας τυγχάνειν, καὶ ἔῃσα τοιαύτην ἔσαν νοεῖσθαι τὴν ιδέαν, τὴν τῆς ἐκτάσεως αὐτὸ τὸ κατ'ιδέαν, ἀντὶ ταύτης αὐτῆς τῆς ιδέας λαμβάνεσθαι ἀπαντήσομεν· ἀλλ' ὃ τὴν ιδέαν ἔχων, ὡς ἂν ἔχει ἑαυτῷ σύννοιδε (105) καὶ εἰς μέντοι φύσει τὴν τοιάνδε συνείδησιν, διαμετῆν τε εἶναι, καὶ ἐκτεταμένην, καίτοι τῆς ιδέας αὐτῆς ἀδιαχωρίσως ἔχουσαν, καίκενή συνδιαιρεῖσθαι

ἐκτεταμένη περ' ἔση ὀφείλῃσαν· ἐκ ἕρα τῶ ἀυ-
τῶ ὑποκειμένῳ προσιδιάσει τότε νοῦν, καὶ τὸ
ἐκτετάθει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Ὅτι ἐκ ἔσω ἡ Ψυχὴ αὐτὴ ἡ
Νόησις.

§ 184. Εἰδομεν ὅτι τῶν ἐσιῶν ιδέας ἐκ ἔχο-
μεν (18). τὰ γὰρ τῶν ὄντων πάθη μόνα γι-
νώσκωμεν. Ἄλλ' οἱ τέναντιον πρεσβεύοντες, τὰς
ἐσίας φασίν, ἀπὸ τῶν ἐσιωδῶν παθῶν, δια-
κρίνειν ἠκιστα δεῖν, ἀπ' ἐκείνων, δηλονότι, ὧν
ἀρθέντων, καὶ αἱ ἐσία ἀναιρῶνται.

§ 185. Τὸ σῶμα αὐτὴν εἶναι τὴν ἔκτασιν,
τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἶναι τὴν νόησιν ἐκδιδάσκουσιν·
ἀρθείσης μὲν γὰρ τῆς ἐκτάσεως ἀναιρῶνται τὸ
σῶμα, καὶ τῆς νοήσεως ἀπαχθείσης, μηδὲν
τῆς ψυχῆς περιεῖναι ἀναπείθονται.

§ 186. Ἄλλ' ὡςπερ δὴ τὴν ἔκτασιν χωρὶς
τῆς ἐκτεταμένης εἶναι ἀδύνατον, ἔτω δὴ καὶ ἡ
νόησις τῆς νοῦντος ἀνευ ἐδὲν ἔσση.

§ 187. Οὐ φασὶ ψυχὴν τὴν νόησιν εἶναι
μερικὴν τινα, ἀλλ' ἐδὲν ἄλλ' ἢ τρόπον ἠγῶνται
τὴν ἐν μέρει νόησιν, αὐτῆς τῆς ἀπλῶς νοήσεως,
ἣν ἀντὶ ψυχῆς εἶναι τιθέασιν, κατ' ἀπίεθε
τρόπος διατίθεσθαι φύσιν ἔχουσιν.

§ 188. Ἄλλ' ἢ νόησις, εἴδ' ἄλλο ἐσὶ παρὰ τὰς ιδέας, αἷς ἡ ψυχὴ ἐπιδέχεται οἱ γεμῆν ἔχ' ἔτως ἐννοῶσι τὸ πρᾶγμα· τὰς μὲν γὰρ ιδέας εἰδαμῶς, ψυχὴν δὲ εἶται τὴν νόησιν αὐτὴν διατείνονται.

§ 189. Ἄλλ' ιδέας ἡ ψυχὴ ἀμείβεται, ἐκ ἀμείβεται, ἡ δέτοι νόησις ἀμείβεται. Οὐκ ἐν φασίν, ἀλλ' ὁ τρόπος ἀμείβεται τῆς νοήσεως.

§ 190. Ἐκ τέτων ἐν ἔπεθαί μοι δοκεῖ, ὅτι παρεκτός τῆς παρέσης νοήσεως, καί τι ὑποκείμενον ὑποτιθέασιν, εἰ σαφῶς γνωσκόμενον, ὡπερ ἡ παρεῖσα νόησις ἐνυπάρχει, καὶ τέτο τὴν ἐσίαν εἶναι τῆς ψυχῆς ὑποβάλλασιν· νόησιν ὅμως καλεῖν ἀξιῶσι.

§ 191. Οὕτω δὴ φρονέοντων αὐτῶν, περὶ φωνῶν ἡ ἔρις καθίσταται· εἰ κυριολεκτεῖν δὲ τέτες φανερόν, τὴν τῆ ὀνόματος τῆς νοήσεως σημασίαν ἐκτόπως μεταλαμβάνοντας.

§ 192. Εἴ τις τῆ μνήμη τὸν Νῆν ἐπισήσειε, τὴν τῆς ψυχῆς ἐσίαν τῆς νοήσεως διακεκρίθαι ἐκ ἐνδοιάσει· ὑπὲρ ἀριθμὸν γὰρ εἰσὶ τῆ ψυχῆ αἱ ιδέαι, αἱ ἰδιαιτέρῳ τινὶ τρόπῳ ἐν αὐτῇ ἀποκείμεναι, παρεῖσαι μὲν ἐκ εἰσὶν, ἀνακαλέσῃ δὲ πάρεσιν. Ἄλλως γὰρ πως αὐταὶ τῆ ψυχῆ παρεσιάζειν πεφύκασι, καὶ εἰ κατὰ τὰς ιδέας, αἷς εἰδέποτ' ἄλλοτε παρέσώσας ἑαυτῇ ἔχε.

Ἄλλὰ γὰρ νοήσειεν ἄντις ἐπιεικῶς, τὰς τοιαύτας δε ιδέας τῆ νοήσει ἐνεῖται;

§ 195. Εἰ δέ τις εἴποι, μὴ τῇ ψυχῇ τὴν μνήμην ἀνήκειν, τῷ δέτοι σώματι, καὶ ὅλως τῆς τῆ ἐγκεφάλου συστάσεως ἐξηρηθῆναι, μείζουσι δήπερ ἐνχεθήσεται ταῖς ἀπορίαις, ἐν αἷ ταῦτα φησὶ. Μὴ γάρ ἐξόν αὐτῷ μνήμην ὅλως ἀποδῆναι ταῖς χωρισταῖς σωματῶν ἑσείαις, καὶ ἢ τῶν νόων ἐκείνων νόησις ἀθρόα εἰχθήσεται (104).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Ἐπίκρισις τῆ ζητήματος, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀδιαλείπτως νοεῖ.

§ 194. Οἱ τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἶναι τὴν νόησιν φάσκοντες, ὅπως ἂν αὐτὸ ἢ ὑπολαμβάνοιεν, τὴν ψυχὴν ἀδιαλείπτως νοεῖν τιθέασιν ταύτη καὶ τῆς νοήσεως ἀρθείσης τὴν ψυχὴν ἀναιρεῖσθαι, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἰδεῶν κατασκευάζειν ἐπέγονται.

§ 195. Ἐὰν γάρ τις ἀπὸ τῆς ἰδέας, καθ' ἣν τὴν ψυχὴν νοεῖμεν, διαζεύξη, ἢ μᾶλλον διασῆση τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν τὴν νόησιν, εἰδεμίαν τὸ λοιπὸν ἰδέαν ἔξει αὐτῷ περιῆσαν, ὃν δὴ τρόπον καὶ ἢ τῆ σώματος ἰδέα εἰχεται, τῆς κατὰ τὴν ἑκτασιν ἀπαρθείσης. Διὸ εἰδὲ μᾶλλον ἂν ὑποσαίη ψυχὴ νοήσεως ἄνευ, ἢ σῶμα ἄνευ ἑκτάσεως· ἀλλ' ἢ πρὸς ταῦτα ἀπάντησις εἰ δυσχερής.

§ 196. Σᾶμα καλεῖται, τὸ παρὰ τὴν ἐκ-
 τασιν, ἢ ἐτέρων παθημάτων εὐμοιρῶν ἢ χάριν
 καὶ κείνης ἀναρθεύσεως, ἀναρτεῖται καὶ τῆτο.

§ 197. Ψυχὴν δὲ καλεῖται, τὸ ἔχον τὴν
 δύναμιν τῆ νοεῖν, καὶ ταύτης ἀρθεύσεως τῆς
 δυνάμεως, καὶ κείνη ἀρτεῖται. Ἄλλα γὰρ ἐκ τέ-
 τῃ διηνεκῶς τε καὶ ἀδιαλείπτως τὴν ψυχὴν
 νοεῖν ἠκίσα ἐπεταῖ. Ἐδὲ γὰρ ἢ τῆς δυνάμεως
 φύσις ἐξ ἀνάγκης τῆτο ἀπαιτεῖ.

§ 198. Ἐῖτις εἶποι ψυχὴν ἀποκαλεῖν τὸ
 ἀεὶ νοεῖν, παρ' αὐτῷ μὲν κείσεται ἔτω φθέγα
 γεθαι, μένει δὲ τὸ ζήτημα τῆνικαῦτα, εἶπερ
 ἢ ψυχὴ ἢ τῆ ἀνθρώπου τῷ ὄντι τοιῆτον.

§ 199. Συγχωρεῖται τοῖον, ὅτι ἀρθεύσεως
 τῆς κατὰ τὴν νόησιν ιδέας, Ἐδ' ἢ τῆς ψυχῆς
 ὑπολείπεται τῆτο μὲν τοι ἐκ τέτῃ συμβαίνει,
 ὅτι μόνον τῆτὶ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς τυγχά-
 νει ἡμῖν γινωσκόμενον, ἀλλ' ἔκ ἐντεῦθεν ἐπεταῖ,
 μὴ ἢ ἄλλα τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν ἀγνωσμένης
 ἡμῖν ἔσιας, φέρεθαι πάθη, ἄττα καὶ ἀνευ
 τῆ ἐνεργείας νοεῖν ὑφίσαθαι δύναται.

§ 200. Δι' ὅπῃς ἐρυθρόν τι καθορῶ, περὶ
 ἔδ' Ἐδ' ἐν παρὰ τῆτο ἀσφαλῶς δύναμαι διορί-
 σαθαι, ἀλλὰ μὴ παρὰ τῆτ' ἐπεταῖ, τὴν ἔσῃαν
 τῆ τοιῆδε ὄντος αὐτὸ τυγχάνειν τὸ ἐρύθημα,
 ὅτι τέτῃ τῆς ιδέας ἀπέσης, Ἐδ' ἐμοὶ κατὰ
 τὸν νῆν περὶ αὐτῆ περιλείπεται; Διακριτέον
 γὰρ τὸ κατ' ιδέαν ἀντικείμενον, τῆτῆσι τὸ κατὰ
 νῆν ἡμῖν παρισάμενον; αὐτῆ τῆ ἔξω ἡμῶν ἐν

τοῖς πράγμασιν ὑφ' ἑσῶτος, ἔ μὴδέποτε κατὰ πάντα, τὸ κατ' ἰδέαν ἐννόημα γένοιτ' ἂν παραστατικόν, εἰ μὴ ἐπ' ἀκριβές τὸ τοιοῦτο ἄλλων τύχοι ἡμῖν παριστάμενον.

§ 201. Ἄλλ' ἵνα δὴ τρανώτερον τὸ τῆ ἀνάκριθέντος ἐπιχειρήματος ἀθηνὲς ἀναφανείη, παρατηρητέον, ὡς δέδοται μὲν ἡμῖν, μηδὲν τῶν τῆς ψυχῆς παρὰ τὴν νόσιν εἶναι γινώσιμον, ἔσι μὲντοι καὶ ἄλλο τι ἴδιον αὐτῆς γινωσκόμενον, τοιοῦνδε δηλαδὴ, οἷον μὴ ἐξείναι λέγειν, ἄνευ τῆ κατ' ἐνέργειαν νοεῖν, τυγχάνειν αὐτὸ αὐτοπρόστατον.

§ 202. Ἐσι δὲ τῆτο ἡ μνήμη, ἐξ ἧς μανθάνομεν, ὡς εἰσὶ τινὲς τῶν ιδεῶν, ἰδιαιτέρῳ τινὶ τρόπῳ τῆ ψυχῆ ἐναποκείμενα, καὶ τοι μὴ ἐνεργεία παριστάμενα (192). Τίς ἔν διατείνετο ἂν, ὅτι πάσης, κατὰ τόγε παρῆναι, ἰδίας ἀρθείσης, τὰς τοιάσδε ιδέας, τὰς εἴτε ἀνακαλεῖσθαι δυναμένας, ἢ καὶ αὐτομάτως πως τὴν ψυχὴν ὑπερχομένας, μηδαμῶς ὑπολείπεσθαι;

§ 203. Ἐπιφέρομεν τοιγαρῆν, ὡς εἰκῆτε καὶ ἔδενι σὺν λόγῳ τίθεται, ἀδιαλείπτως τὴν ψυχὴν ἐννοεῖν.

§ 204. Ἄλλ' ἔδεν ἥττον θρασεία ἢ δόξα τῶν διατεινομένων τὴν ψυχὴν ἐνίοτε μηδὸλως νοεῖν. Ἐκ πείρας ἔχειν τῆτο· δηλον αὐτοῖ φασίν, ἀλλ' ἐκ τῆς πείρας μηδὲν εἶναι τοιοῦτον οἷον καὶ διαπισθαθῆναι, ἔρασα ἂν δεῖξαιμεν.

§ 205. Συμβαίνει γὰρ (ὡς πάντες ἴσασι) πολλάκις ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τῆς ἀνθρώπου, ἔτω διάγειν, ὡς μηδὲν ἴσχυος ἔπειτα γενομένης ἐν τῷ μεταξύ ἐννοίας συνορᾶν ἔχειν καθ' ἑαυτῆς, καὶ πάνυ ἐφοβάνετας, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τῆ ἐχάτω χρονικῶ μέρει τῆ διανοίας συγχέειν, ὡς εἰ καὶ μηδὲ τις χροὸς ὅλως παρὰ τὰς ἐγένετο μεταξύ διαζεύσαντος.

Γίνεται δὲ τὸ τριῖτον ἐν ὑπνοῖς βαθυτέροις ἐνίοτε, καὶ τῶ ἐγκεφάλου πεπιεσμένῃ ὀπωσῶν, ἢ τετραμένῃ αἰείποτε.

§ 206. Ἄλλ' ἐκ ἐντεῦθεν ἔπεται, μηδὲν τὴν ψυχὴν ἐν τέτοις διατελέσῃ νοῦσαν· πάρεστι γὰρ τεκμήρι' ἅττα λαβεῖν πολλάκις, ἐξ ὧν ἔδειξεν ἐνδοιάζειν, μὴ ἔχῃ ἐννοίας ὁποιασῶν καὶ τότε παρῆσας τὴν ψυχὴν εἰληφέναι, ὅποτε δὴ, ἐδεμιάς τέτων ὑπολειπομένης, ἀνεπινοήτως πάμπαν ἐν ὀλοτελῶ τῆ ἀργείᾳ τὸ νοητικὸν διαμείναι, ἔσῃ ἄντις πισεύσειε.

§ 207. Οὐδὲν ἐν ἀποφαντέον ἀσφαλῶς ἡμῖν περὶ τέττε δοκῶ. Τότε πρότερον ἀδιαλείπτως ἢ ψυχὴ τυγχάνει νοῦσα, ἢ μὴ; ἐν ἐκείνοις ἀριθμητέον περὶ ὧν ἔδειξεν εἶπεν βέβαιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

Περὶ τῆς Συνδέσεως τῆς ψυχῆς με-
τὰ τῆς σώματος, καὶ τῶν ἐκ
τῆς ἐφεπομένων.

§ 208. Δῆλον μὲν ὄφθη, ὅτι πᾶν τὸ νοῦν
πρόξω ἐκτάσεως (181), ἀλλὰ γὰρ ἡ καθ’
ἡμέραν πᾶσα ἐκτός πάσης ἴσησιν ἀμφισβητή-
σεως, τὴν μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ὀργα-
νικῆς σώματος ἢ συνῆπτα, κοινωνίαν, περὶ ἧς
ἄνωτέρω κῦξιν τινὰ παρέχομεν (151).

§ 209. Ταύτης γὰρ πρῶτον μὲν τὰ κυρι-
ώτερά τῶν ἐπομένων ὑποδείξω, ἔπειτα δὲ περὶ
τῆς τρόπος τῆς κατ’ αὐτὴν ἐνώσεως διελεύσομαι.

§ 201. Τῆς τῆς ψυχῆς μετὰ τῆς σώματος
συνδέσεως, πρῶτον ἔργον, ἔῃ καὶ πρὶν (148)
ἤδη ἔφθημεν ὑπομνηθέντες, ἐξ ἧς τὰ λοιπὰ
ἐπιφέρεται, τὸ ἐννοίας ὠρισμένας, ὠρισμέναις
κινήσεσιν ἀντιστοιχεῖν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῶν τῆς
ψυχῆς δυνάμεων, ἐκ τῆς ὑγειᾶς τῆς σώματος
καταστάσεως ἐξηρηθῆσαι, ὥστε τῶν μερῶν τινος
ἀτακτῆτος ἐκ ταραχῆς ὁποιασῆν ἐπισκηψάσης,
μηδὲ τὸ βελητικὸν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῆς λόγος
διεξάγεσθαι, ἀλλὰ τῆς φρονεῖν διασρεφομένους τῷ
ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ ἐλεύθερον οἴχεσθαι (154).

§ 211. Ἐντεῦθεν τῷ αὐτῷ συνδέσμῳ, καὶ
αἱ διαφέρεται ἐν ἀνθρώποις κλίσεις τε καὶ ῥοπαί
ἀπονέμονται, καὶ δὴ καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον

τῆς ἐν αὐτοῖς ἀγχινοίας· καίτοι γε ἔ πάντῃ ἀποφαινόμεθα, ἐκ τῆς μετὰ τῷ σώματος ἐνώσεως, ὡς ἐκ μόνῃς αἰτίας, τὰς ἐπὶ τῶν ψυχῶν καθορωμένας συμβαίνει διαφοραῖς. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο γνῶριμον ἔχειν ταύτης τὴν φύσιν κατείδμεν, ὥστε μόνω τῷ σώματι τὸ διαφέρον τῆς ἐν ἀνθρώποις εὐφύιας τε καὶ ἀφύιας πεποιθότως προσάπτειν, πλεῖστα μὲν τοὶ καὶ ἀπὸ τῆς τῷ σώματι καταστάσεως ἐν τέτοις τὴν ἀρχὴν ἔχειν, ἕδαις οἷμα ἕξαρκος γένοιτο· ὅσακις γὰρ τῇ σωματικῇ ἔξει ἀμειβομένη, καὶ τὸ εὐφύει τῆς ψυχῆς καὶ γενναῖον κατείληπται συνεξαμειβόμενον.

§ 212. Καὶ τῶν ψυχικῶν δὲ διαθέσεων, ἃ πάθη καλεῖται, τὴν ἀρχὴν, ἐξ αὐτῶν τῶν μεταξὺ ψυχῆς τε καὶ σώματος συνδέσμων ἀνακαλύπτομεν· τῆς γὰρ ψυχῆς σφοδρότερον διατιθεμένης, βιασιότερα ἐνδιεγείρεται τῷ σώματι καὶ ἡ κίνησις· καὶ τέττα δ' ἀνάκαλιν, τὸ κατὰ ψυχὴν πάθος ἀκμὴν ὀξύνεται, καὶ τῇ ἀμοιβαδὸν ἐπενεργήσῃ ἀμφοτέρων, ἐς τοσούτον ἢ ταραχὴ ἀκμῆς τε καὶ μεγέθους πρόεισιν αὐξασα, ὥστε καὶ τὸ ἐπὶ τῶν τοιῶνδε κινήματων ἀποβάλλειν τὴν ψυχὴν, ὅπερ ἔχειν εἶωθεν ἐπὶ τῷ σώματι κράτος, καὶ τὰς ἀπαντώσας ἐξ αὐτῶν ιδέας, μὴ δύνασθαι ἀπαγαγεῖν, ὡς τὴν ἐνεγερθεῖσαν θυελλαν κατασορῆσαι καὶ κατευνάσασθαι.

§ 213. Οὐδεὶς δὲ τοῖς ἑκατὰ ψυχὴν κυρίως λεγομένοις πάθεσιν, ἅπασαν τῆς ψυχῆς βιασιότεραν ἀναγεῖν διάθεσιν· ἔ γὰρ εἰς ταῦτα

ἀναθετέον, εἴ τινα, ἢ πρὸ συμβαίνει, ἐκ σωμα-
τικῆς οἷδε κινήσεως τὴν ἀρχὴν, ὡς ἐπὶ τῶν
μαινομένων, ἢ ἐπὶ τῶν ὄξυ πυρεσσόντων, ἀλλ'
ἐκεῖνα μόνον ὧν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ ἐνδόσιμον
τῆς ταραχῆς, ἀφ' ἧς πρῶτον ἡ κίνησις κοινω-
νεῖται τῷ σώματι.

§ 214. Ἄλλοι καὶ τὸ τῆς μνήμης ἐν τέ-
τοις συνεπισκεπτέον. Τὴν δύναμιν ταυτην ἀνω-
τέρω πρὸ διεσημείωσαμεν (192), ἐν οἷς ἡμῖν
καὶ τότε παρατετήρηται, μὴ ἀπλῶς δεῖν τῷ
σώματι αὐτὴν προσανάπτεσθαι· τίς γὰρ ἐπὶ
τῶν χωριστῶν τῆς ὕλης εἰδῶν, Μνήμην εἶναι,
ἐπιεικῶς ἐνδοιάσειεν (193);

§ 215. Ἐπὶ δὲ ἀνθρώπῳ, ἐπεὶ πᾶσαι τοῖς
σωματικοῖς τῶν κινήματων αἱ νοήσεις ἀντιστοι-
χῶσι, διασκεπτέον καὶ τάςδε τὰς κινήσεις,
ἐπειδὴν ὁ λόγος ἐστὶ περὶ τῆς τῶν ιδεῶν ἀνα-
κλήσεως. Ἡ γὰρ αὐτὴ κίνησις ἐπαναληπτέα
τῆς αὐτῆς ἐπανιέσεως νοήσεως, ἐν ᾧ γὰρ αὐθις
κατὰ τὴν ψυχὴν ἡ ἰδέα παρίσταται, κατὰ τὸ
αὐτὸ καὶ ἡ κίνησις ἐπανατρέφει· ἐφ' ὅσον τε
πυκνότερον τῆτο συμβαίνει, εὐπετέστερόν τε καὶ
τὸ τῆς κινήσεως ἐπαναλαμβάνεται, καὶ τὸ τῆς
ιδέας ἀνακαλεῖται. Τηνικᾶδε δὲ καὶ καθεύδοντι,
καὶ νοσῶντι, ὑπὸ φυσικῆς τινὸς αἰτίας, τὴν αὐτὴν
συμβαῖνον διεγείρεσθαι κίνησιν, παρὰ ποδᾶς εὐ-
θύς τῆ ψυχῆ καὶ ἡ ἰδέα ἐπανήκει.

§ 216. Ἐκ τῶνδε ἐπιφέρομεν, ὡς τῷ σώ-
ματι ἀποδοτέον ἂν εἴη, ὅπερ ἐσημέζαι τὴν

πᾶσαν ἔχομεν, τὸ τὰς παλαιωθεῖσας ἐν ἡμῖν
 ὑπολήψεις μὴ ξαδίως ἔχειν ἡμᾶς ὑποτρέψασθαι,
 αὐτῶν ἀμφιλαφῶς ἔχομένους, καὶ ἄλλως ἐπι-
 σφαιεῖ τᾷ ἡμελίῳ ἐπεραιομένων αὐτῶν αἰδο-
 νοῖμεθα. Ἔτι δὲ καὶ τῶς εὐμαρῆς ἐστὶν ἀναπ-
 τύξαι τῆς χόριν, ἐπὶ τὰς ἀρχαίας ἀπάτας,
 καὶ τοῖς λόγοις ἰσχυροτέροις ἤδη καθαιρεθείσας,
 ξαδίως οἱ ἄνθρωποι ἐπαναστρέφειν πεφύκασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

Περὶ τῆς τρόπου καθ' ἓν τᾷ σώματι
 ἢ ψυχῇ συνέζευκται.

§ 217. Ἄχει τῶς περὶ τῶν παρεπομένων
 ἡμῖν διείληπται τῷ συνδέσμῳ δυεῖν φύσεων, ἐν
 αἷς εἶδεν κοινὸν συνιδεῖν δυνάμεθα, ἤδη δὲ περὶ
 αὐτῆς τῆς συνδέσεως διαληπτέον.

Πολλὴ μὲν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς αὐτίκα ἀνα-
 φαίνεται τῆς σκέματος ἢ δυσχερείας καὶ ὅσω δέ-
 τοι ἐπιμελέστερον τῶς διερευνώμεθα, τοσούτω
 μᾶλλον, τὸ τῆς δυσχερείας προσαύξεται.

§ 218. Περὶ τῆς τοιαύτης συζυγίας πιθα-
 νωτέρως εἰκεν ἢ δύξαι τῶν οἰομένων, τὴν ψυχὴν
 τῆς ἀμέσως ἐπενεργεῖν τᾷ σώματι, δύναμιν τι-
 να κεκληρωθῆναι καὶ κράτος, καὶ ἀνάπαλιν τὸ
 σῶμα τῆς ψυχῆς τὴν δὲ δύναμιν ταύτην ἐπίρ-
 ροὴν καλεῖσιν.

§ 219. Τῆσδε τῆς δόξης μόνον ὑποσήμεγμα, ἢ πείρα ὑπόκειται.

§ 220. Οἱ τέναντιον ὑπειληφότες, τὴν μὲν πείραν ἀθετῶσι τὴν δὲ δόξαν πολλοῖς ἐπιχειρήμασι βάλλασιν, ἃν ὁ θεμέλιος, τὸ μηδὲν ἡμῶς συνοραῖν ἔχειν κοινόν, μεταξύ γε τῆς νοήσεως ἐγκραεῖν, καὶ τῶν, ὅσα ἡμῖν δῆλα, ἰδιωμάτων τῶ σώματος.

§ 221. Ἀποφάσκουσιν ἔν, ὡς εἴρηται, ἐκ τῆς πείρας καταφαίνεσθαι τὸ ὑποτιθέμενον ἐπὶ τῶ σώματος τῆς ψυχῆς ἀμεσον κράτος. Τὸν βραχίονα βέλομαι κινήσαι, καὶ κινῆται με ὁ βραχίον Τῆτο, φασὶν, εἰ δεικνυσι, κινήσεώς τινος τὴν ψυχὴν μεταδιδόναι τῷ σώματι, ἀλλ' ἢ μόνον βέλησιν ἐμφαίνει τῆς ψυχῆς θελέσης τὴν κίνησιν, ἢ δὲ κίνησις, ἄλλοθεν δηλονότι, συντρέχει, μηδὲ εἶναι λόγον διὰ τῆτο, τῶ θάτερον ὑποσυνάπτειν, θάτερον τυγχάνειν κυρίως αἴτιον· ἀλλ' ἀμφω ἔτω διεξέγεσθαι, ἢ θάτερον γὰρ ἔτω διῆθύνεσθαι, ὡς ἐξ ἀνάγκης συντρέχειν ἑκάτερον.

§ 222. Μηδὲν τε παρὰ ταῦτα φασὶν ἐκ τῆς πείρας εἶναι συνάπτειν, καὶ διὰ τὸ τὴν ἐπιρροὴν ταύτην εἶναι ἀδύνατον· ἐφ' ᾧ δὲ τῆτο κατασκευάσαι, τοιοῖσδε χρῶνται τοῖς ἐπιχειρήμασι.

§ 223. Τῆ τῶ αἴρος κινήσει, νεύρω τινὶ ἰδιάζοντι κοινωνημένης τῆσ κινήσεως, τὸ τῶ ἤχε παραυτικά τῆ ψυχῆ διεγείρεται αἴθημα. Αἱ

ἀφ' ἡλίου ἀκτίνες, δια τῶν ὀμμάτων χωρῆσαι, νεῦρον ἕτερον διακινῆσαι, καὶ ἡ ψυχὴ τὸ φῶς διοπτάνεται.

Ἐὰν τῇ παρ' ἑαυτῆς κινήσει τὸ νεῦρον ἐπε-
 γεργῆ τῇ ψυχῇ, ἢτοι πάντως ἡ κινήσις αὐ-
 τῷ ἀπομειωθήσεται τῇ μεταδύσει, ἢ μὴ ταύ-
 τῆς ἐκμεισμένης, ἔστι δὴ πρὸς τὸ ἐνιστάμενον, καὶ
 διακωλύον τὴν ἀπομείωσιν τούτοις, ἔστι τὸ τὴν
 κίνησιν ἀνοικοδομῆν καὶ ἀνακαινίζον. Ἀλλ' ἐπὶ
 ἀμφοῖν ἐνστάσις ἐπιζητεῖται. Τίς γὰρ ἂν ποτε,
 σῶμα διὰ κινήσεως δρῶν ἐννοήσειεν, ἄνευ τινὸς
 ἐνστάσιν ἐπιφέροντος.

§ 224. Ἐνίσταται ἄρα ἡ ψυχὴ, καὶ ἢτοι
 τὴν τῆς νεύρου κίνησιν ἀναιρεῖ, ἢ ὑπομειοῖ, ἢ
 γὰρ, εἴ μηδὲν ἄλλο, τὴν τῇ σωματικῇ ἐνεργεί-
 ᾳ ἐξ ἀνάγκης παρεπομένην ἀπομείωσιν, ἀνα-
 πληροῖ. Ἀλλὰ μὴ, τὸ μη ἐνυλον πεφυκὸς ἀν-
 τέχειν τὰ σώματι δύναται; Τίς ποτὲ τέτο
 τολμήσειεν ἀποφῆνασθαι;

§ 225. Ὡσαύτως, καὶ εἰάν ἡ ψυχὴ τὸ
 σῶμα κινή, ἐνστήσεται τέτο, ἀντεπενεργήσεται
 δηλονότι τῷ κινῶντι, τούτοις τῇ ψυχῇ τὴν δὲ
 τῆς ἐνστάσεως, ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἐνέργειαν
 ἰδέας διίσταν ἔχουσιν. Ἐπόμενον ἄρα τὴν ψυ-
 χὴν αὐτὴς ἐνίστασθαι, ὅ τῇ αὐτῷ φύσει ἐστὶ μα-
 χόμενον.

§ 226. Καὶ πολλά δὲ ἕτερα προσιδέασαι,
 περὶ ἀπασῶν τῶν ἐν τῷ παντὶ κινήσεων, τού-
 τοις τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς συστήματι τῶν πλα-
 νητῶν, αἵ δὲ κινήσεις, ἐκ φυσικῶν τινῶν θείσ-

μῶν ἀλλήλαις ἀντισοιχῶσιν· ὅθεν καὶ ἡ μεταξύ τῶν σωμάτων ἀπαράβατος διασώζεται τάξις, ἣτις ἂν ὁσῶρα διεκταράττοιο, εἰ ἐκ τῶν ἀσωμάτων ὄντων, τροπὴν ἠδύνατο πάχειν τὰ τῆς κινήσεως.

§ 227. Ἐκ τῶν ἐπιφύσεων ἐκσυρικτέον εἶναι τὴν ἀμοιβαίαν ἐπιρροήν, τῆς τε ψυχῆς ἐπὶ τὸ σῶμα, καὶ τῆς σώματος ἀνάπαλιν ἐπὶ τὴν ψυχὴν.

§ 228. Ἀποβληθείσης τῆς ἐπιρροῆς, εἰς δύο ἕτερα συστήματα οἱ φιλοσοφῶντες περιπεπτώκασιν, ὧν τὸ μὲν ἐστὶ τὸ κατ' ἐπιστάσιαν τῆς Μαλεβραγχίς, ὃ καὶ τῶν ἐξ ἀφορμῆς αἰτιῶν καλεῖται, τὸ δὲ, τὸ κατὰ τὴν προδιατεταγμένην ἁρμονίαν τῆς Λειβνιτίς.

§ 229. Ἐπὶ ἑδαιτέρω δὲ τῶν τῶν συστημάτων, ἀληθῶς τε καὶ κυρίως τοιαύτη κοινωνία τις συγχωρεῖται, μεταξύ ψυχῆς τε καὶ σώματος.

§ 230. Οἱ τὰς κατ' ἀφορμὴν αἰτίας εἰσάγοντες, τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐννοῶσι, τῆς μεταξύ ψυχῆς τε καὶ σώματος κοινωνίας ἀρχηγόντες εἶναι, καὶ ἀμέσως παραίτιον.

Ἡ μὲν ψυχὴ βέλεται, ὁ δὲ Θεὸς κινεῖ. Θέλω τὴν σφαίραν προϊέναι, Θεὸς δέ με τὸν βραχίονα ἐκτείνας, τῇ παλάμῃ τὴν σφαίραν παρατίθησι, κλείει τέμεθ τῆς δακτύλου, εἰς